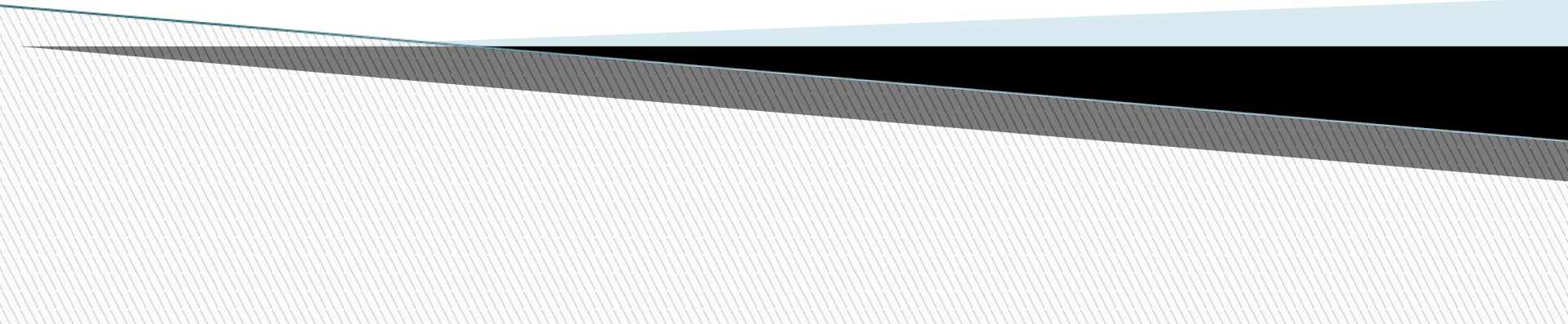
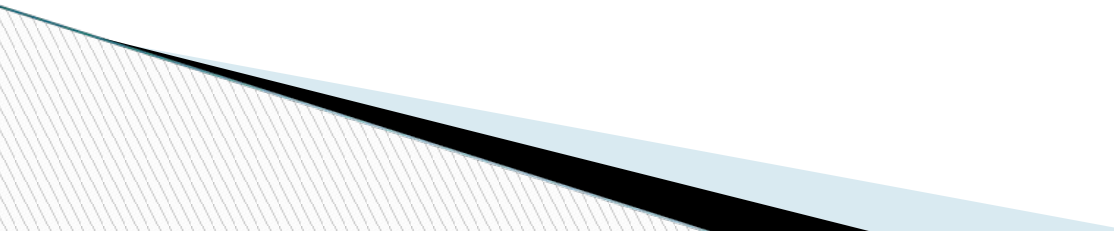

Вчення про державу і право Нового Часу (Голландія , Англія)

План

- 1. Загальна характеристика державно-правових поглядів епохи буржуазних революцій.
  - 2. Г.Гроцій та Б.Спіноза.
  - 3. Т.Гоббс та Дж.Локк.
-

Загальна характеристика

- В останній третині XVI — на початку XVII ст. сталася буржуазна революція в Нідерландах, яка значно вплинула на розвиток капіталістичних відносин у протестантських країнах.
- у 1640-1688 рр.- буржуазна революція мала місце в найбільш промислово розвиненій Англії.
- Ці події значною мірою були підготовлені розвитком мануфактурного виробництва, яке заступило ремесла. Новий спосіб виробництва сприяв поділові праці, зростанню її продуктивності, пошукові способів раціоналізації виробничих процесів, стимулював розвиток суспільних і природничих наук.
- У той період виникло експериментально-математичне природознавство, у боротьбі між емпіризмом і раціоналізмом подальшого розвитку набула філософія, формувалися підвалини буржуазної правової свідомості.
- Велика торговельна і промислова буржуазія, що доступилася до влади, була зацікавленою в модернізації держави з її інститутами, а також системи законодавства, які гарантували б безпечне функціонування нових економічних відносин.

Політико-правові вчення XVI-XVII ст.

- 1) є своєрідним теоретичним обґрунтуванням нових національних ідей і концепцій, які охоплювали сферу розвитку державно-правових форм людського співжиття в умовах становлення нових буржуазних відносин;
- 2) мислителі відійшли від попереднього образу людини-творця, перемістивши акценти на людину як частку природи, своєрідного "гвинтика" великого механізму суспільства і природи;
- 3) суспільство оцінювалось прагматично з огляду комфортності та безпеки життя;
- 4) правові й політичні відносини в державі мислились як природні процеси, які піддавались спостереженню, вивченню та узагальненню;
- 5) будь-який вплив надприродних сил заперечувався, а прогрес людства розглядався з позицій розвитку законів природи.

Державно-правові ідеї цього часу вперше стали **апологетами середнього класу власників**, свідомість якого сформувалась на основі:

лібералізму

індивідуалізму

просвітництва

1) у суспільній свідомості поширювалась **ідея прав окремого індивіда**;

2) панівним стало твердження, що **суспільство (включаючи і державу) створене для людини**, а не людина для суспільства;

3) такі ідеї та переконання стали найхарактернішими і найстійкішими ознаками теорій природного права і суспільного договору, які були поширені в цей період.

Гуго де Гроот Гроцій 1583 - 1645

Виникнення держави

В основу виникнення держави Гроцій поклав суспільний договір (договірна теорія походження держави).

Пояснення цьому він знаходив в наступному:

а) **з**адля **особистого захисту і протистояння насильству** люди укладають добровільну угоду і зобов'язуються виконувати цей договір;

б) **д**ля **підтримання порядку в суспільстві** люди **встановлюють норми** своєї поведінки, які теж фіксуються угодою;

в) **д**осконалою **формою такої угоди є держава**, виникнення якої є логічним наслідком прагнення людей до **справедливого устрою**.

Виникнення права

виводить із людського спілкування:

а) спілкування є однією із **фундаментальних потреб людини**, до якого спонукає внутрішня природа індивіда;

б) основними **правилами такого спілкування** є утримання від зазіхань на чуже майно, відшкодування заподіяних збитків, справедливе покарання, дотримання обіцянок та ін.;

в) такі правила поведінки не є результатом добровільного вибору чи продуктом домовленості, а, навпаки, **вибір людей і домовленість логічно впливають з цих правил.**

Право за Гроцієм

- Отже, прагнення до спілкування та об'єднання людей у колективи зумовлене не примусом, **не корисливим інтересом, а кероване розумом спілкування.**
- Посередниками у спілкуванні і врегулюванні відносин між людьми є однакові для всіх суспільні норми.
- **Право, за Гроцієм, це сума соціальних норм, які забезпечують належний порядок у суспільстві, об'єднаному на основі добровільної угоди.**
- **Важливою рисою права є те, що воно встановлюється волею людей,** а засобом (формою) його реалізації є закон, який силою примусу спонукає дотримуватись норм права. Таку силу уособлює держава.

Держава за Гроцієм

- це досконала угода вільних від природи людей, укладена заради дотримання права і спільного інтересу;
- здійснює владні функції з допомогою політичних інститутів;
- панівна в державі громадянська влада є верховною і суверенною.

Згідно Гроцію:

Держава - це досконала угода вільних від природи людей, укладена заради дотримання права і спільного інтересу.

Право - це сума соціальних норм, які забезпечують належний порядок у суспільстві, об'єднаному на основі добровільної угоди.

Важливою рисою права є те, що воно встановлюється волею людей, а засобом (формою) його реалізації є закон, який силою примусу спонукає дотримуватись норм права. Таку силу уособлює держава.

Цікавою і оригінальною є конструкція Гроція процесу виникнення права, яке він виводить із людського спілкування:

спілкування є однією із фундаментальних потреб людини, до якого спонукає внутрішня природа індивіда;

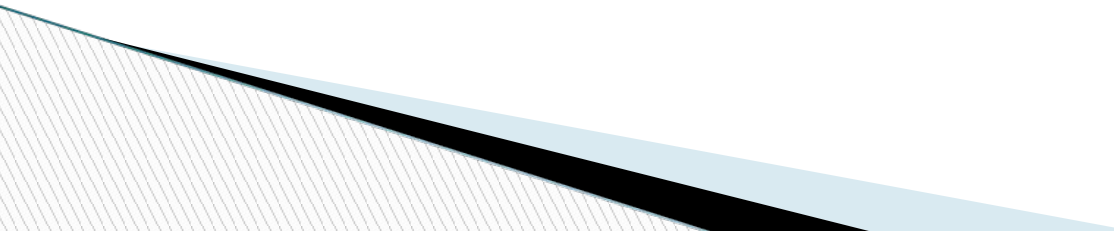
основними правилами такого спілкування є утримання від зазіхань на чуже майно, відшкодування заподіяних збитків, справедливе покарання, дотримання обіцянок та ін.;

такі правила поведінки не є результатом добровільного вибору чи продуктом домовленості, а, навпаки, вибір людей і домовленість логічно впливають з цих правил.

Томас Гоббс (1588-1679 гг.)

Томас Гоббс 1588-1679

- Праці:
  - "Філософські засади вчення про громадянина",
  - " Левіафан, або матерія, форма і влада держави церковної та громадянської".
-

Держава, на думку Гоббса, є не що інше, як людиноподібний організм (штучна людина), тільки більший за розмірами і сильніший, ніж природна людина:

верховна влада, яка дає життя і рух всьому тілу, є штучна душа;

службові особи та інші представники виконавчої та судової влади -це штучні суглоби;

нагороди і покарання - становлять собою нерви;

добробут і багатство громадян держави становлять її силу;

радники, які навчають усьому, що необхідно знати, становлять собою пам'ять;

справедливість і закони є штучний розум і воля;

громадянський мир становить здоров'я держави;

громадянська війна є для держави смерть.

Гоббс розглядав **три моменти становлення держави**
як політичного організму:

природний стан

(У природному стані відсутня влада, немає законів і, відповідно, немає справедливості. В такому суспільстві немає і власності, кожен має право на все, в тому числі і на життя іншої людини. Людина - істота егоїстична, вона завжди знаходиться під страхом смерті, під впливом інстинкту самозбереження. Такі емоції перемагають інші почуття особи. Але у людини є розум, який підказує їй вихід з такого стану.

Умовами такого виходу є природні закони.)

перехід до держави

(Перехід до держави здійснюється за допомогою самих людей, які укладають між собою угоду. Це забезпечує злиття воєдино окремих індивідуальних сил людей в єдину Волю і Силу, носієм якої стає суверен (правитель).

Сувереном може бути одна особа або група осіб. Влада суверена є непідпорядковувана кому-небудь, він не може її втратити, а підлеглі не мають права протестувати або засуджувати дії суверена. Влада суверена в державі має бути абсолютною.)

державний стан

(Державний стан є результатом суспільного договору. Договір між людьми увінчується вибором правителя або верховного органу. Від цього залежить форма правління в державі. Свою необмежену владу в державі суверен поширює як на поведінку людей, так і на їхні погляди і переконання, оскільки **без державної влади всі заклики до дотримання справедливої поведінки і моралі є марними.**)

Гоббс вирізняє три типи держави:

влада —
зібрання і
кожний
громадянин
має право
голосувати
(демократія)

влада
зібрання, але
лише деякі
мають право
голосувати
(аристократія)

верховна
влада тільки у
одного
(монархія).

Бенедикт Спіноза (1632-1677 рр.)

У своєму житті людина залежить від двох складових, які супроводжують її від народження до смерті:

від закону "природної необхідності", який впливає із самої природи

від законів, установлених волею самих людей для безпечного і зручного життя

Зміст поняття “ **свобода** ” за Б.Спінозою:

Оточення людини - природа, є фундаментальною цілісністю, першо причиною якої є **Бог (пантезм)**. Всевишній не являє собою надприродної істоти, бо він є сама природа, її невід'ємна частина.

Володіючи абсолютною свободою, **Бог надихає природу**, наділяючи всі предмети і явища реальної дійсності свободою.

Людина є часткою природи, але на відміну від інших природних сфер вона володіє здатністю до мислення, тобто має розум. Вона, як і будь-яка інша частка природи, наділена свободою щодо утвердження власного буття.

Як природна істота людина підпорядкована інстинкту **самозбереження**. Рухаючись у напрямку свободи, вона у своїй поведінці керується насамперед мотивами власної вигоди, ведучи "війну проти всіх".

Будучи наділені розумом і керуючись **інстинктом самозбереження**, люди прагнуть до створення таких форм свого життя, які б відкривали сприятливі перспективи руху до власної свободи (до утвердження свого буття).

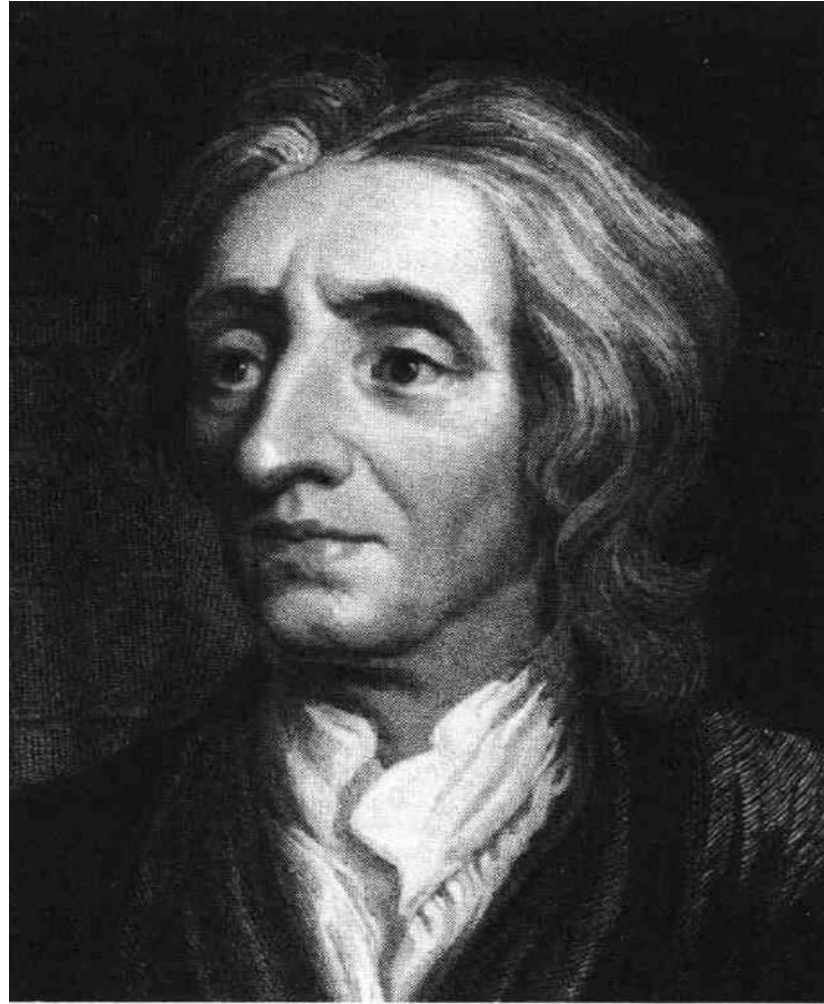
Логічним завершенням таких пошуків є **держава**.

ДЕРЖАВА

за вченням Спінози, є добровільне об'єднання людей, яке виникає на основі суспільного договору, метою якого є дійсна свобода людини.

На думку Спінози, свобода найкраще забезпечується демократичною формою правління.

Джон Локк
(1632-1704 гг.)

Джон Локк

Державно-правові концепції нового часу отримали свій розвиток в працях англійського філософа Джона Локка (1632-1704).

У своєму відомому творі

"Два трактати про державне правління" *він одним з перших розробив концепцію поділу влади.*

Погляди на державу і закон

▣ **Держава**, на думку мислителя, - це сукупність людей, які об'єднуються добровільно і підкоряються ними ж створеним законам.

▣ **Законом** можуть називатися лише такі приписи, які регулюють поведінку індивіда, відповідають його власним інтересам і не суперечать загальному благу.

Дж. Локк поділяв владу на :

Законодавчу
(Законодавча
влада
забезпечується
громадською
довірою. Якщо
парламент
втратить цю
довіру, то народ
як суверен може
його змінити)

Виконавчу
(Компетенція втілювати
закони в життя належить
виконавчій владі - монархові
або кабінету міністрів. Вона
підпорядковується
законодавчій владі і в разі
необхідності парламент може
її замінити. Король є
частиною обох гілок влади,
оскільки він не тільки керує
своїми міністрами, а й
санкціонує закони. Він царює,
але не править)

Федеративну
(Федеративна влада є
органом, який
відстоює інтереси
держави в між
державних стосунках.
їй належить право
вирішувати питання
війни і миру, союзів і
договорів з
іноземними
державами та
окремими
іноземцями.)

Право

- був прихильником договірної теорії виникнення держави.

До такого висновку він дійшов шляхом логічних міркувань:

- у додержавному стані панував природний закон. Але тут мислитель відкидав гоббсівське твердження про "війну всіх проти всіх".

Від природи людям властивий егоїзм і прагнення до власності, до індивідуалізму. Щоб зберегти свою власність, люди укладають суспільний договір, запроваджуючи таким чином громадянське суспільство.

Але і в громадянському суспільстві продовжує діяти природний закон, який вимагає від індивіда не вчиняти зла проти інших таких же людей, шанувати їхнє право на майно, життя, здоров'я, свободу.

Названі вище права Локк трактував як **природне право**. Закони, що встановлюються державою, повинні відповідати вимогам природного права. Тоді вони будуть правовими.

Гарантом природного права є суспільний договір-держави.

Держава

Держава, на думку мислителя, - це сукупність людей, які об'єднуються добровільно і підкоряються ними ж створеним законам.

Чим відрізняється держава від інших форм суспільного життя?

по-перше, тим, що вона **втілює політичну владу**;

по-друге, в інтересах загального блага держава **створює закони**, які передбачають різноманітні санкції для регулювання і збереження власності;

по-третьє, держава **має право застосовувати силу** для дотримання законів і свого захисту від загрози ззовні.

Законом можуть називатися лише такі приписи, які регулюють поведінку індивіда, відповідають його власним інтересам і не суперечать загальному благу.

Концепція поділу влад

Щоб у державі утвердився режим законності, необхідно створити **незалежні одна від одної влади**.

Під цим кутом зору мислитель розробив *концепцію поділу влад*.

Джон Локк переконаний в необхідності поділу влади на **законодавчу, виконавчу і федеративну**.

Згідно з його концепцією, **сувереном в державі, тобто носієм верховної влади є народ**.

Компетенція втілювати закони в життя належить виконавчій владі - монархові або кабінету міністрів. Вона підпорядковується законодавчій владі і в разі необхідності парламент може її замінити. Король є частиною обох гілок влади, оскільки він не тільки керує своїми міністрами, а й санкціонує закони. Він царює, але не править.

Федеративна влада є органом, який відстоює інтереси держави в міждержавних стосунках. їй належить право вирішувати питання війни і миру, союзів і договорів з іноземними державами та окремими іноземцями.

Федеративна влада, з одного боку, знаходиться в руках парламенту, а з іншого - здійснюється руками уряду.

**Девід Юм
(1711-1776 рр.)**

Девід Юм

Оригінальна державно-правова концепція знайшла відображення в творах англійського історика, філософа, економіста та публіциста **Девіда Юма** (1711-1776)

"Трактат про природу людини", восьмитомна "Історія Англії", "Ессе на суспільно-політичні, морально-естетичні та економічні теми".

Виникнення права

Аналізуючи проблеми виникнення держави і права, мислитель виходив із того, що люди поводяться під впливом афектів і віддають перевагу особистим інтересам.

Державна влада силою свого апарату натискує на головні важелі людської психіки, з допомогою примусу і страху вимагає, щоб у дотриманні правових норм люди вбачали свій інтерес.

Під страхом покарання влада застерігає від порушення норм співжиття, прищеплює особі повагу до благ інших людей.

Роздумуючи над різними аспектами суспільного життя, Юм послідовно проводить ідею, що *людина за своєю природою є слабкою істотою*. Тому часто підпадає під вплив хибних ідей і примх, керується потягом до втіхи і насолоди.

Будучи колективістами за своїм походженням люди утворюють різні соціальні об'єднання, однією з яких є держава.

Виникнення держави

Мислитель категорично відкидав як феодально-аристократичні ідеї "влади від Бога", так і буржуазні договірні концепції виникнення держави.

Розробляючи власну концепцію утворення держави, він **вперше в історії вчень про державу і право чітко розмежував поняття "суспільство" і "державу" за критерієм їх виникнення.**

Суспільство, на думку Юма, виникло як наслідок розростання сімей і є продуктом власності.

Держава є органом примусу та охорони власності.

Якби всього було вдосталь, то ніхто б не охороняв свого майна, а значить, не було б підстав для виникнення соціального порядку. І далі мислитель приходить до висновку: норми правопорядку значною мірою залежать від інтересів індивідумів. Повага до закону закладена в самих умовах суспільного життя.

Тому регулювання відносин власності слід здійснювати загальними законами, що повинні бути обов'язковими для всього суспільного загалу.

Розробляючи власну концепцію утворення держави, він вперше в історії вчень про державу і право чітко розмежував поняття "суспільство" і "державу" за критерієм їх виникнення.

Суспільство, на думку Юма, виникло як наслідок розростання сімей і є продуктом власності.

Держава є органом примусу та охорони власності. її невід'ємним атрибутом є політична влада, яка зародилася із інституту військових племінних вождів, яким народ корився з огляду на силу влади їх авторитету і "давньої звички".